

San Sebastian & Wroclaw

Diva's van culturele hoofdsteden hebben we dit jaar. San Sebastian is de Marlene Dietrich van Spanje. Een ongenaakbare wereldster die haar ziel nooit heeft verkocht. Badstad, vissershaven, culinair mekka en surfersparadijs aan de mooiste baai van Europa. Wroclaw is de Marilyn Monroe van Polen. Ze dankt haar sexappeal aan het schoonheidsvlekje op haar wang. De historische cultuurstad aan de Oder hoeft haar onvolkomenheden niet weg te schminken. De lelijke gebouwen laten de mooie juist nog meer tot hun recht komen en vertellen spannende verhalen. Net als de zes enthousiaste gidsen die ons meevoeren langs hun lievelingsplekken in deze twee bijzondere steden.

TEKST GERT CORREMANS - FOTO'S MICHAËL DEHASPE

San Sebastian

Het wereldrecord Michelinsterren per aantal inwoners. Hotels en paleizen waar koningen en beroemdheden de zomer doorbrachten. San Sebastian had een mondain ijskonijn kunnen zijn, maar behield haar warm Baskisch hart. Drie gidsen vertellen je waar het klopt.

1 Plaza de la Constitucion

Eskerne: 'Wij zeggen *la Konsti*. Dit plein is het hart van de oude stad. Het heeft goede en slechte tijden gekend, zoals de bewoners. In de jaren 90 is de stad erbovenop gekomen. De restauratie van het plaza was het startsein. Let op de nummers boven de balkons. Vroeger werden hier stierengevechten gehouden. Je kocht je ticket op het stadhuis en belde aan bij het juiste huisnummer. De bewoners waren verplicht om je op hun balkon te laten.'

2 Souvenirwinkel Alboka Artesania

'De mensen in de oude stad kennen elkaar. Velen keren na hun pensioen terug, zoals ook in de dorpen op het platteland gebeurt. Mijn vriendin Maité kent de verhalen, ze is het levende geheugen. In 1988 vestigde ze haar souvenirwinkel op het plaza. Ze legt je de Baskische handwerktradities en hun betekenis feilloos uit. Het meest eervolle cadeau in Baskenland is de *makila*, een wandelstaf waarvan je de greep kan afhalen. Dan komt er een lange metalen pin tevoorschijn. Klinkt als James Bond, vind je niet (lacht)?' **Plaza de la Constitucion 8, Parte Vieja (oude stad). www.albokaartesia.com**

3 Delicatessenwinkel Zapore Jai

'Aurkene en Sylvain zijn schatten van mensen. Ik stap er graag binnen met mijn groepen. Ze zijn gespecialiseerd in *jamon Ibérico* en tonen in hun winkel hoe je de ham flinterdun snijdt. De beste ham komt uit Andalusië of Salamanca, van Iberische varkens die eikels eten. In Baskenland werken we met een ander ras. Naast ham verkopen Aurkene en Sylvain Baskische specialiteiten, zoals cider, Idiazabal-schapenkaas en *txakoli*, sprankelende witte wijn. Zapore Jai betekent 'feest van smaken'. Een prachtige naam!' **San Jeronimo 21, Parte Vieja. zaporejai.com**

4 Kursaal

'Het mooiste moderne gebouw. Rafael Moneo, een beroemd Spaans architect, heeft enorme kubussen op het strand van Zurriola gezet, naast de rivier Urumea. 's Avonds geven de gevels licht. En op de voorgrond heb je een brug met art-decolampen. Het Kursaal is

een congrescentrum met grote auditoriums. In de Sala Kubo lopen gratis tentoonstellingen.' **Avenida de Zurriola, stadswijk Gros. www.kursaal.eus**

5 Pintxosbar Gandarías

'Als ik toeristen op pintxostour meeneem, bezoeken we zes bars. In elke bar nemen we een hapje en een drankje. Zo doen we dat onder vrienden ook. Ik heb niet één favoriete pintxosbar. Gandarias, Ganbara, A Fuego Negro, Txuleta en Casa Urola lonen zeker de moeite. Mijn man is fan van La Cuchara de San Telmo. Ik heb wel een favoriete pintxo: *sirloin* steak, peper en fleur de sel op een stukje brood bij Gandarias. Een feest voor een carnivoor als ik. En ik hou van klassieke eenvoud.' **31 de Agosto 23, Parte Vieja. www.restaurantegandarias.com**

6 Ciderhuis Petritegi

'Je bent niet in Baskenland geweest als je geen ciderhuis hebt bezocht. Het piekseizoen valt van januari tot april. Alle ciderhuizen laten dan de nieuwe ciders proeven. Daarbij serveren ze een klassiek menu: chistorraworstjes, omelet met stokvis, *chuleta* (rundkotelet) en Idiazabal-kaas met noten en *membrillo* (marmelade). Als iemand *txotx* roept, haal je cider. Je vult je glas rechtstreeks bij het vat. Hét ciderdorp bij uitstek is Astigarraga, vlak bij San Sebastian, en mijn favoriete ciderhuis Petritegi is het hele jaar open.' **Petritegi Bidea 8, Astigarraga. www.petritegisagardoa.com**

Pintxos: hoe werkt dat?

Eskerne: 'Pintxos zijn de Baskische tapas. Oorspronkelijk prikte de barman een simpel stukje ham of vis op je brood en gaf dat bij je wijn of bier. Intussen is het haute cuisine in miniatuurvorm. Koks experimenteren met Japanse invloeden of trends uit de moleculaire keuken. Je mag je pintxo gewoon van de toog nemen, de barman houdt alles bij, maar de specialiteit van het huis moet je meestal bestellen, omdat ze vers bereid wordt in de keuken.'

DE TIPS VAN....

Eskerne Falcón

WIE Stadsgids bij Discover San Sebastian.

WEETJE Proefde heel veel pintxos.

Eskerne Falcon kon het nooit laten. Als ze buitenlanders zag sukkelen in een pintxosbar, moest ze helpen. Haar man Pepe wist dan: dit wordt een avond in het Engels. En hij had helaas niet, zoals zij, vijf jaar in Amerika gewoond. Tot vreugde van Pepe en alle toeristen die al met haar op stap gingen, heeft Eskerne van foodtrips haar beroep gemaakt.

Rum Eribus, voluptatur, cor sit lab
illitis ra sum Ovit es unt. Giaectendit

7 Basque Culinary Center, de universiteit voor gastronomie

Pedro: 'Sinds 2011 hebben we een universiteit voor gastronomie. De eerste lichting studenten is vorige zomer afgestudeerd. Ik ben trots dat ik mee aan de wieg van het project heb gestaan. San Sebastian is goed gelegen. Je kan hier met producten uit de zee en van het platteland werken. *Mar y montaña*, zeg je in het Spaans. Maar zonder vakkennis schiet je niet op. De koks hier delen hun knowhow en geven hem door. Het Basque Culinary Center gaat ons succes consolideren. Het gebouw is heel origineel: het lijkt op een stapel witte borden.'

Paseo Juan Avelino Barriola 101.
www.bculinary.com

8 Playa de la Concha, de mooiste baai

'Ik wandel graag. Liefst langs Playa de la Concha. Je kan de hele baai volgen, te voet of met de fiets, van Monte Igueldo naar Monte Urgull. Op deze heuvels heb je een uitzichtpunt en aan de voet staan twee meesterwerken van Baskische beeldhouwers: de Peine del Viento van Chillida en de Construcción Vacía van Oteiza. Aan het strand staan chique hotels en paleizen uit de negentiende eeuw. De toenmalige koningin verbleef elke zomer in San Sebastian.'

9 Aquarium

'Ik ben een echte *family man* en heb altijd het evenwicht tussen werk en gezin willen bewaren. Zondagmiddag sluiten we het restaurant en is het familie-tijd. Het Aquarium is een leuke gezinsuitstap. Het huisvest een Baskisch zeevaartmuseum met oude scheepsmodellen en een groot walvis skelet, maar ook een haaientunnel, een bassin waar je vissen kan aaien en aquariums vol kleurrijke vissen, schelpdieren en kwallen.'

Plaza de Carlos Blasco Imaz, Parte Vieja.
aquariumss.com

10 Heuvel Monte Igueldo met retropret park

Oihana: 'Ons restaurant ligt tegen de flank van Monte Igueldo. Bij helder weer zien we de oceaan van de Franse grens tot Getaria. Boven op de heuvel heb je het mooiste uitzicht over de baai van La Concha. Vanaf het strand kan je ernaartoe met een treintje. Er is ook een pret park in retrostijl, zoals op Tibidabo in Barcelona.'

www.monteigueldo.es

11 Cultureel centrum Tabakalera

'Een gigantisch nieuw cultureel centrum in een oude tabaksfabriek. Veel culturele organisaties hebben er hun intrek genomen, onder meer het filmfestival van San Sebastian. Je kan er naar de film, concerten en tentoonstellingen. Jonge ontwerpers hebben er hun ateliers of delen er co-workingruimtes. Het terras op de hoogste verdieping kijkt uit over de hele stad.'

Paseo del Duque de Mandas (naast het treinstation). www.tabakalera.eu

12 Cocktailbar GU San Sebastian

'Bij zonsondergang drink ik graag een Moscow Mule bij GU, een cocktailbar en muziekclub in de Real Club Nautico. De benedenverdieping is gereserveerd voor leden van de zeil-, kano- en duikclub. Maar boven is iedereen welkom. Het gebouw dateert uit 1928 en lijkt op een schip dat voor anker ligt op het strand.'

Park Alderdi-Eder 1, Parte Vieja.
gusansebastian.com

Houdt een topchef van pintxos?

Pedro: 'Natuurlijk! Ze maken de gastronomie toegankelijk. We danken ons succes ook aan de levendige eetcultuur. Iedereen praat altijd over eten. Ik heb voor de culturele hoofdstad een officiële pintxo gemaakt. Hij heet Melina naar Melina Mercouri, de Griekse cultuurminister die het idee in 1985 heeft gelanceerd. We hadden in San Sebastian al de Gilda, een pintxo met olijf, ansjovis en peper: zo pittig als Rita Hayworth in de film *Gilda*. De Melina is de variant met Griekse kalamata-olijf en fetakaas.'

DE TIPS VAN....

Pedro en Oihana Subijana

WIE Uitbaters van driesterrenrestaurant Akelarre.

WEETJE Hecht vader- en dochterteam.

Pedro en Oihana Subijana werken samen als vader en dochter. Hij tovert al veertig jaar vernieuwende gerechten uit zijn koksmuts, zij doet wonderen voor de marketing van het driesterrenrestaurant. Akelarre betekent heksensabbat en al wie een portie magie lust, is welkom, hoog op de kliffen aan de rand van de mooiste baai van Europa.

18

14

14

16

13

Rum Eribus, voluptatur, cor sit lab
illitis ra sum Ovit es unt. Giaectendit,

13 Park Cristina-enea

Fernando: 'Cristina-enea is een uitgestrekt stadspark met vijvers, ligweiden, dreven, speeltuinen en honderd jaar oude bomen, zoals sequoia's, ginkgo's en ceders. Op 21 juni, met midzomer dus, gaat Shakespeares *Midzomernachtsdroom* er in première, de bijdrage van San Sebastian 2016 aan 400 jaar Shakespeare. Het decor is de natuur, je wandelt rond van scène naar scène. Ook mijn favoriete club DABADABA is in het park. Ze programmeert alternatieve rock, deejaysets, een tropisch eetfeest, een karaokeavond: al wat ongewoon en daarom leuk is.' **Mundaitz. www.cristinaenea.org**

14 Bar Zabaleta

'Mijn stamcafé. Ik woon om de hoek, vandaar. En hun tortilla is de tweede beste van de stad. De beste maakt mijn moeder. In de wijk Gros is het heerlijk wonen. Overal zie je surfers op weg naar het strand. De pintxosbars rekenen er lagere prijzen en houden op donderdag *pintxopote*, een soort happy hour voor pintxos met een drankje.' **Zabaleta 51, Gros.**

15 Strand bij El Muro de Gros

'Ik kom thuis van het werk, trek mijn surfpak aan, neem mijn board, wandel op blote voeten naar het strand en het is vakantie! Playa de Zurriola is niet beschermd door eilanden. Op een gewone herfst dag halen de golven een hoogte van anderhalve meter. In de zomer kopen we vaak bier of wijn en kijken we op El Muro de Gros, helemaal aan het einde van het strand, naar de surfers en de zonsondergang.'

16 Baskisch museum Museo San Telmo

'Hét museum dat je moet gezien hebben. De nieuwe, moderne vleugel sluit aan bij een oud Dominicaans klooster. De kerk is versierd met reusachtige schilderijen van de Catalaanse schilder Josep Maria Sert over typische Baskische thema's en het museum vertelt onze maatschappelijke geschiedenis. Economie, industrie, cultuur, sport, tradities, de Spaanse burgeroorlog, de aanslagen van de ETA: werkelijk alles komt aan bod.' **Plaza Zuloaga 1. www.santelmomuseoa.com**

17 Zeevaartmuseum Museo Naval

'In de oude haven voel je ons verleden. De Basken waren echte zeevaarders. We handelden in zout en stokvis met Scandinavië en trokken naar IJsland op walvisvaart. Vroeger bestond er zelfs een Baskisch-IJslandse mengtaal. De uitdrukking voor Baskische walvisvaarder was *mala gissona*: slechte man. Zo'n man mocht je doden. IJsland heeft die wet pas vorig jaar afgeschaft. Het Museo Naval houdt boeiende expo's over de zeevaart. Volgend jaar is het thema *De Vrouw en de Zee*.'

Paseo del Muelle 24, Parte Vieja. www.untzimuseoa.net

18 Voedingswinkel Pantori

'Mijn generatie kookt niet elke dag, maar we delen nog altijd recepten. Pantori verkoopt kleinschalige, eerlijke producten. Verse groenten en brood, olijfolie, kazen, marmelades, Baskische bieren, sterkedrank. Om de tien dagen veranderen ze hun etalage en houden ze evenementen rond het product van de week. Deze week puilt de winkel uit van de sinaas-appels, volgende week kunnen dat pepers of chorizo-worst zijn.'

Reina Regenta 4, Parte Vieja. www.pantori.es

Hoe komt een kleine stad aan zoveel cultuur?

Fernando: 'San Sebastian heeft de open, kosmopolitische mentaliteit van een grootstad. Misschien komt dat door de nabijheid van de Franse grens. Nieuwe trends arriveren hier sneller dan in Madrid, de sfeer is door het toerisme altijd internationaal geweest. Onder de oerkatholieke dictator Franco had je hier zelfs de eerste pornobioscopen van Spanje. Veel festivals bestaan al jaren, het internationaal filmfestival zelfs sinds de jaren 1950.'

DE TIPS VAN....

Fernando Alvarez

WIE Directeur communicatie bij San Sebastian 2016.

WEETJE Niet bang van flinke golven.

Volgens Fernando Alvarez is San Sebastian niet alleen recordhouder Michelinsterren. Ook het culturele aanbod swingt werkelijk de pan uit. De directeur communicatie van de culturele hoofdstad houdt van zijn stad omdat ze vriendelijk is als een dorp en kosmopolitisch als de grootstad. En omdat hij na het werk meteen op zijn surfboard kan springen.

Met Govaka & Pasar naar Polen?

Van 16 tot 25 juli 2016 kan je met reisbureau Govaka & Pasar op cultuurreis naar Zuid-Polen. Je bezoekt onder andere Krakau, Wroclaw, Auschwitz en ontdekt de prachtige natuur in het Pieninski Nationaal Park. Meer info op www.govaka.be.

Wroclaw: bruggen, boeken en burgers

Wroclaw 2016 is al begonnen in 2015 en eindigt pas in 2017. Vier massale performances, waaraan veel inwoners deelnemen, markeren de seizoenen. De eerste, waarin 27 bruggen de hoofdrol speelden, vond vorig jaar plaats. De tweede heet *Awakenings* en is het officiële openingsfeest op 17 januari. In de parade die op vier plekken vertrekt stappen op: 1.300 artiesten, 200 koorzangers, 50 soldaten, 20 topmuzikanten, 300 fietsers, 30 grote beelden en vijf trams. Op 11 juni volgt *Flow* – op de rivier de Oder – en als slotceremonie *Heaven* op 17 december. Fans van moderne architectuur kunnen van 15 januari tot 25 maart naar de expo *Constructing Europe. 25 jaar Mies van der Rohe Award*, een belangrijke Europese prijs. Tijdens *Singing Europe* geniet je van koorzangen (juli en augustus) en de *Theaterolympiade* presenteert in oktober en november werk van de allerbeste Europese theatermakers. Het theaterfestival en het T-Mobile Nowe Horyzonty Filmfestival zijn de jaarlijkse toppers op de cultuuragenda. Tot slot: vanaf april 2016 tot april 2017 is Wroclaw de Unesco Wereldhoofdstad voor boeken. Ook in het straatbeeld zal je dat merken, want autobestuurders zullen gedichten op hun wagens kleven. Meer info op www.wroclaw2016.pl.

San Sebastian: het jaar van de vrede

De afscheidingsbeweging ETA heeft het geweld vijf jaar geleden stopgezet, maar San Sebastian vergeet niet hoe belangrijk de vrede is en roept ze uit tot een leitmotiv van het cultuurjaar. Van 25 tot 27 maart kan je naar het *Stop War Festival*, een muziekfestival tegen oorlog en voor vrede, maar het hoogtepunt van het jaar wordt *1516 – 2016 Tratados de Paz* (vredesverdragen). Deze grote expo loopt van 17 juni tot 2 oktober in Museo San Telmo en Cultuurhuis Koldo Mitxelena. Driehonderd kunstwerken, van Rubens en Goya tot Picasso en Yoko Ono, illustreren de vredesgedachte. Vanaf juni kan je langs de rivier de Urumea wandelen langs *La milla de la paz* (de Vredesmijl), een filosofisch pad waar ook activiteiten en projecties zullen plaatsvinden. Ook vermeldenswaardig: van 28 mei tot 4 juni vertonen de beste marionettenspelers hun kunstjes in openlucht tijdens het *World Puppet Festival* en Shakespeares *Midzomernachtsdroom* (21 juni tot 24 juli) in het Park Cristina-enea naar aanleiding van 400 jaar Shakespeare. Op de vaste cultuurkalender van de stad zijn de aanraders het internationaal jazzfestival (concerten op het strand in juli) en *Rompeolas*, een nieuw festival waarbij inwoners en voorbijgangers het podium inpalmen. www.dss2016.eu, www.heinekenjazzaldia.com en www.rompeolas.eu

De culturele hoofdstad is van iedereen!

De tijd dat kunst de wereld kon veranderen, is voorbij. Ook de culturele hoofdsteden zijn de jongste jaren bescheidener geworden. Mons 2015 was eigenlijk nog een late nakomeling van Lille 2004: een onderschatte stad die zichzelf op de toeristische kaart zette door het hele jaar uit te pakken met grote tentoonstellingen en openingen van nieuwe cultuurhuizen of musea. Niet alleen de stad, maar de hele regio mocht meevieren. En de inwoners werden zo veel mogelijk bij het cultuurjaar betrokken. Dat laatste element staat zowel in Wroclaw als in San Sebastian centraal. Anno 2016 investeren de culturele hoofdsteden niet in cultuurtempels, maar in de gemeenschap, en maken ze budgetten vrij voor voorstellen van de inwoners. Er gebeurt nog steeds een culturele uitwisseling met cultuurhuizen in de regio en het buitenland, maar de programmering mikt niet op buitenlandse toeristen. Dat neemt niet weg dat Wroclaw en San Sebastian veel toeristische troeven hebben. En als je er toch bent, kan je altijd een evenement of expo meepikken.

Wroclaw

Buitenlandse bezettingen. Wereldoorlogen. Verwoestende bombardementen. Vijfenvertig jaar communisme. De geschiedenis heeft Wroclaw getekend maar niet getemd. Ontdek de beautyspots van een gekwelde schone met onze drie insiders.

1 Grundwaldzki brug, de beroemde hangbrug

Lukasz: 'Wroclaw is verspreid over twaalf eilanden en telt 120 bruggen. Deze hangbrug uit 1908 is de mooiste. Ze leidt naar een naoorlogse hoogbouwwijk die we 'ons Manhattan' noemen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog lag daar een militair vliegveld waarvoor de nazi's een hele wijk gesloopt hadden. Hitler had de opdracht gegeven om Breslau – zo heette Wroclaw toen – tot het uiterste te verdedigen. De stad viel vier dagen later dan Berlijn.'

2 Ostrow Tumski, het oudste stadsdeel

'De charme van het kathedraaleiland is dat je er alle bouwstijlen ziet. Gotiek, renaissance, barok. De torenspitsen van de kathedraal dateren uit de jaren 90. De bisschop liet ze op de torens zetten om ze hoger te maken dan een nieuwe wolkenkrabber. Let op de zwart-witfoto's aan de muren. Tachtig procent van de stad was verwoest. Veel historische gebouwen zijn gereconstrueerd.'

3 Markthal Hala Targowa

'Mijn favoriete gebouw. De Duitse architect heeft het dak gestut met spitsbogen van gewapend beton, een revolutionaire bouwtechniek in 1908. De meeste kraampjes ogen ouderwets. Ze verkopen bessen, cantharellen, appels en zelfs begrafeniskransen. Helemaal achteraan vind je de bar met artisanale bieren waar ik manager ben en een hippe koffiebar die zelfgebrande koffie schenkt.'

Café Targowa (koffiebar) en Targowa Kraft Beer & Food (bar), ul. Plaskowa 17. www.targowa.eu

4 Institute of History

'De beste tip voor Wroclaw: ga overal naar binnen. Veel poorten geven uit op verborgen pleinen of patio's. In het Institute of History heb ik les gevolgd. Het gebouw ziet er verwaarloosd uit, maar binnen heb je de mooie fries met de drie Gratiën. Het opschrift is in het Duits. Onder het communistische bewind wilde het stadsbestuur het Duitse verleden uitwissen. Dat is niet gelukt.'

Kijk goed rond en je ontdekt vervaagde Duitse gevelreclames. Vandaag zijn onze relaties met Duitsland beter dan ooit.'

5 Bar Konyuacja

'Ik organiseer een klein bierfestival, Beer Geek Madness. Per dag komen er in Polen twee nieuwe bieren uit. Deze bar is mijn stamkroeg. Ze schenkt zestien artisanale bieren van het vat. Verderop, aan het Plac Solny, vind je nog twee geheime plekjes: een wijnbar op een met klimop begroeide patio en het kleurrijke terras van de Spaanse boekwinkel, waar je koffie kan drinken.'

Bar Konyuacja, Ofiar Oswiecimskich 17.

6 Lunchrestaurant Szykarnia

'Een fijne lunchplek. Het lijkt alsof de zaak drie oprichters heeft die het maar niet eens raakten. De eerste wilde een delicatessenzaak met Poolse salami, ham en kaas, de tweede een kroeg die bieren van Poolse microbrouwerijen van het vat tapt en de derde een eethuis dat gezonde gerechten van lokale producten serveert. Het is dat allemaal geworden, en het werkt.'

ul. Sw. Antoniego 15. www.szykarnia.com.pl

Gratis tours, hoe werkt dat?

Lukasz: 'Free Walking Tours is een stichting. We organiseren stadswandelingen in Krakau, Warschau, Wroclaw en Gdansk. Je hoeft niet vooraf te boeken, wij wachten jou op, je sluit je gewoon aan bij de groep. Na de rondleiding geef je een fooi. Hoeveel? Dat hangt ervan af hoe leuk je het vond. We zetten de spetregels van het gidsen dus op hun kop. Niet iedereen neemt ons dat in dank af, maar het systeem werkt prima, en de mensen die de rondleidingen volgen, zijn ook echt geïnteresseerd.'

Info: freewalkingtour.com

DE TIPS VAN....

Lukasz Hudziec

WIE Gids bij Free Walking Tours.

WEETJE Fier op Pools bier.

Lukasz Hudziec wacht op zijn klanten op de Rynek, de Grote Markt. Free Walking Tours, leest het bord dat hij vasthoudt. Wandel mee en geef na afloop een fooi. Zo werkt 'gratis gidsen'. Als bierkenner en historicus neemt hij ons mee op speurtocht naar het Duitse verleden van Wroclaw en ... de beste Poolse bieren.

9

12

7

10

Rum Eribus, voluptatur, cor sit lab
illitis ra sum Ovit es unt. Giaectendit,

7 Art Café Kalambur

'Mijn doctoraat ging over het Oranje Alternatief, een Poolse verzetsbeweging uit de jaren 80. Ze gebruikten de kleur oranje, verkleedden zich vaak als kabouters en organiseerden happenings. Hun inspiratiebron: de Nederlandse en Belgische Kabouterbeweging uit de jaren 70. Kalambur is vandaag een kunstenaars-café en een dansclub, maar in de jaren 50 brachten ze experimenteel theater, waar het publiek aan deelnam. Het Oranje Alternatief heeft die formule overgenomen.'

ul. Kuznicza 29a. www.kalambur.org

8 Melkbar Mewa

'Schandalig wat hier onder het communisme gebouwd is! Maar de mix van mooi en lelijk geeft de stad karakter. Melkbar Mewa is een relict. Mijn ouders hebben er nog gegeten in de jaren 70. Melkbars worden door de staat gesubsidieerd en serveren simpele kost. Je kan er aanschuiven voor een spotgoedkope maaltijd. Pierogi, de Poolse ravioli, kost ongeveer een euro.'

ul. Kuznicza 30.

9 Griffioenhuis

'Na Krakau hebben we de grootste markt van Polen. Veel historische gebouwen zijn heropgebouwd en zelfs verfraaid na de Tweede Wereldoorlog. Het Griffioenhuis, een groot koopmanshuis, was eigendom van een pelshandelaar uit Brugge, en de beelden op de façade zijn gemaakt door een Nederlander. Wrocław was een Hanzestad, zoals Brugge en Amsterdam.'

Griffioenhuis (restaurant Pod Gryfami), Rynek 2, restauracja.podgryfami.pl

10 Kaboutermonument

'Wrocław heeft tweehonderd kabouterbeeldjes in haar straten. De vader van alle kabouters is dit monument dat het Oranje Alternatief herdenkt. Ze waren actief vanaf 1981 en beraamden hun ludieke acties in de toenmalige Bar Barbara. De bedoeling: de domheid van de politie en het regime tonen. Ze riepen bijvoorbeeld een zomerdag uit tot sinterklazendag. Dan gingen ze allemaal verkleed als sint de straat op,

waarop de politie de verdachte sinten oppakte. Resultaat: in alle media hilarische beelden van sinten achter de tralies.'

ul. Swidnicka 8C.

11 Café Mleczarnia

'Ik ben geen kroegtiger' (Ja, dit woord heeft onze Pool echt gebruikt, in hypercorrect Nederlands). 'Overdag spreek ik graag af bij Mleczarnia. Ze hebben heerlijke koffie. Het interieur is stokoud, met kaarslicht en krakende meubels, maar ik hou vooral van het stille terras op het binnenplein, onder de kastanjeboom. Het gebouw aan de overkant is synagoge De Witte Ooievaar, een Joods cultureel centrum. Dit stadsdeel heet 'de wijk van de vier denominaties'. Behalve een synagoge heb je hier ook een orthodoxe, katholieke en protestantse kerk.'

ul. Wlolkowica 5. www.mle.pl

12 De laatste kabouter

'Mensen spotten slogans tegen de politie op de muren of de naam van de vakbond Solidariteit. Het communistisch bewind wiste ze uit, maar de veges bleven achter. Daar tekende het Oranje Alternatief kabouters of smurfen op. Ze gebruikten graag sprookjesfiguren in hun verzetsacties. Ook de smurfen, omdat ze heel populair waren. De laatste kaboutergraffiti zie je op deze straathoek, net buiten de oude stad. Dit is een heel mooie wijk. Maar de gebouwen verkommeren. Ze zijn ingedeeld in flatjes en de bewoners kunnen de restauratie niet betalen.'

Hoek van ul. Dworcowa en ul. Kniaziewiczza

Waarom studeren Polen Nederlands?

Jan: 'Grote bedrijven zoals HP, IBM en Google hebben hier vestigingen. Met een universitair talendiploma kan je een goed betaalde job vinden, misschien zelfs in het buitenland. Veel studenten hebben hun Nederlands nooit meer nodig. Toen ik neerlandistiek studeerde, was dat nog anders. Veel meisjes van mijn jaar zijn getrouwd met een Vlaming of een Nederlander. Mijn zus ook. Ze woont in Gent met haar Vlaamse man.'

DE TIPS VAN....

Jan Urbaniak

WIE Professor neerlandistiek.

WEETJE Expert in stoute kabouters.

Jan Urbaniak doceert Nederlandse literatuur, geschiedenis en taalverwerving aan de universiteit van Wrocław. De afdeling neerlandistiek is met tweehonderd studenten opvallend populair. Ook de tweehonderd bronzen kabouters die de straten opvrolijken, zijn halve Nederlanders. Hoe dat zit, vertelt Jan terwijl we in hun voetsporen door de stad trippelen.

15

13

14

17

18

Rum Eribus, voluptatur, cor sit lab
illitis ra sum Ovit es unt. Giaectendit,

13 Bar Bar A

Magdalena: 'In de jaren 60 tot 80 spraken artiesten en intellectuelen af in Bar Barbara om over cultuur te praten. De bar verdween toen Polen democratisch werd. Voor Wrocław 2016 waken we ze opnieuw tot leven onder de naam Bar Bar A. Er is een infopunt, een ruimte voor tijdelijke expo's en een bistro waar je eenvoudige gerechten van lokale producten kan eten. Zie je de zwart-witte mozaïeksteentjes op de zuilen? Ze waren het handelsmerk van de oude bar.'

ul. Swidnicka 8C.

14 Maria Magdalenakerk

'Kijk goed naar de twee torens. Ze zijn verbonden door de Penitentenbrug, vijftig meter boven de grond. De kerken van de oude stad hebben elk hun legende. Op de Penitentenbrug kon je bij valavond witte figuren met bezems zien: meisjes die hadden geweigerd het huishouden te doen en voor straf eeuwig de brug moesten vegen. Ik heb als kind altijd braaf geholpen thuis (lacht).'

Ul. Szewska 10.

www.mariamagdalena.wroclaw.pl

15 Bibliotheek Ossolineum

'Mijn favoriete plek. De binnentuin heeft een fontein-tje, gesnoeide buxushagen... alles is er ordelijk terwijl het leven chaotisch is. De collectie van de bibliotheek is overgekomen uit de stad Lviv, net zoals mijn oma. Graaf Ossolinski heeft de boeken en manuscripten in de negentiende eeuw verzameld. Polen was toen niet onafhankelijk en de graaf wou de Poolse cultuur bewaren. Vandaag ligt Lviv in Oekraïne, maar van 1918 tot 1945 hoorde het bij Polen. In 1945 heeft de Sovjet-Unie de stad geannexeerd. Mijn oma is toen gevlucht. Haar generatie heeft Wrocław na de oorlog weer opgebouwd. Ze voelde zich nog jaren onveilig. Onder de bank bewaarde ze pakken bloem en suiker. Proviand om snel te kunnen vluchten.'

ul. Szewska 37. www.ossolineum.pl

16 Kino Nowe Horyzonty, de bioscoop

'De grootste onafhankelijke bioscoop van Polen. Ze tonen kleine Europese of Poolse films, geen block-

busters uit Hollywood, met ondertitels in het Pools en het Engels. In juli organiseren ze een groot filmfestival. Er ging een Belgische film in première, over God die in Brussel woont. Hoe heette die film ook alweer? Juist, *Le tout nouveau testament*. In de hal is een gezellige bistro en hangen heel hoge schommels. Ze zijn buiten werking gesteld, omdat je er meters hoog mee kon schommelen.'

ul. Kazimierza Wielkiego 19a-21. www.kinonh.pl

17 Pasaz Niepolda

'De communicatiedienst van de culturele hoofdstad houdt kantoor boven Bar Bar A en in de passage werkt het team van de programmering. Alle gevels zijn versierd met neonletters van lichtreclames. De Neon Side Club, een alternatieve bar en dansclub, heeft ze gereed van de sloop en hier opgehangen als kunst. De oude lichtreclames van Wrocław zijn een begrip onder designers.'

Neon Side Club & Gallery, Pasaz Niepolda, ul. Ruska 46a.

18 Warenhuis Renoma

'Een prachtig warenhuis in art deco uit 1930. (Stel je het Flageygebouw voor zonder toren, gc.) Zes jaar geleden is het gerestaureerd en heropend als hypermodern shoppingcenter. Op de dakparking heb je een mooi uitzicht over de stad. Ik hou ook van Tutti Frutti, de koffiebar aan de overkant van de straat. De tekeningen op de muren doen me denken aan de illustraties bij de verhalen die mijn moeder voorlas.'

ul. Swidnicka 40. www.renoma-wroclaw.pl

Waar kan je in Wrocław naar een mooi concert?

Magdalena: 'We hebben een schitterende nieuwe concertzaal, het Nationaal Forum voor Muziek. Je kan er naar klassieke muziek, jazz, wereldmuziek en de akoestiek is perfect. Ik heb klassieke zang gestudeerd, maar hou meer van musical, en daarvoor moet je naar theater Capitol. Het oude gebouw in art deco is afgebrand. De buitenkant bestaat nu uit sobere, hedendaagse architectuur, maar binnen is het interieur uit de jaren 1920 in detail nagemaakt, van de verlichting tot de tapijten.'

Capitol, ul. Pilsudskiego 67. www.teatr-capitol.pl/en

DE TIPS VAN....

Magdalena Babiszewska

WIE Persverantwoordelijke bij Wrocław 2016.

WEETJE Zoetgevooid en zot van muziek.

Magdalena Babiszewska werkt op de persdienst van Wrocław 2016 en kijkt halsreikend uit naar het cultuurjaar. Als klassiek geschoolde zangeres houdt ze verrassend genoeg vooral van musical en film. Haar grootouders migreerden in 1945 uit het huidige Oekraïne en hielpen de stad weer opbouwen.

San Sebastian

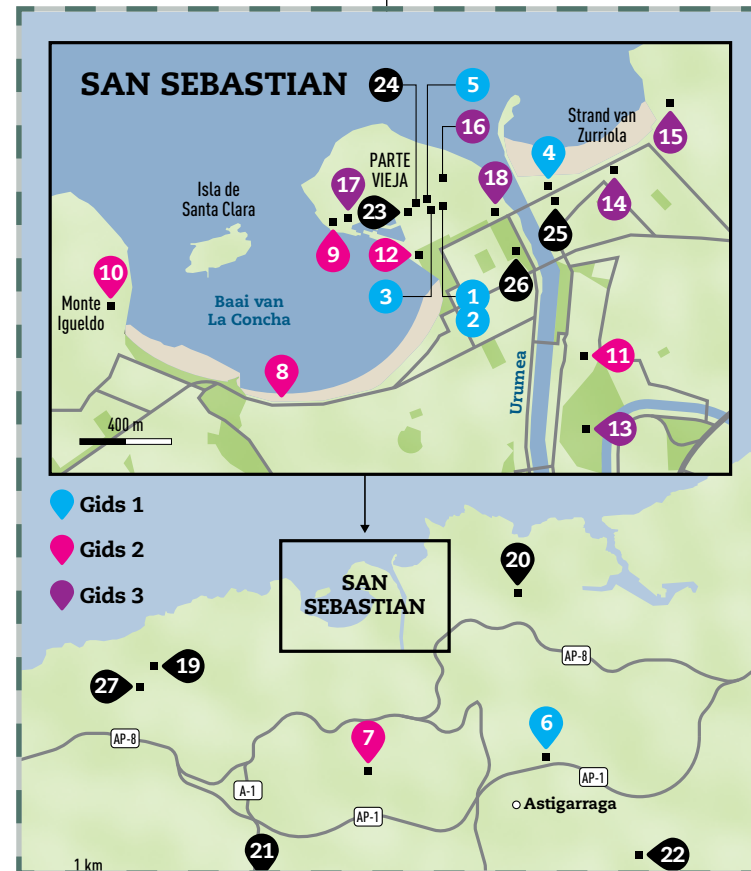
San Sebastian (186.000 inwoners, Donostia in het Baskisch) is de hoofdstad van Gipuzkoa, een van de drie provincies van de Spaanse autonome gemeenschap Baskenland. De stad ligt op 20 kilometer van de Franse grens.

ERHEEN

- **Brussel-San Sebastian:** 1.120 km.
- **Vliegtuig:** rechtstreekse vluchten met Brussels Airlines naar Bilbao. De snelbus brengt je op 70 minuten naar San Sebastian (17 euro). In Bilbao koop je het ticket bij de chauffeur. In San Sebastian kan dat niet en moet je eerst naar het kantoor van Pesa. Waarschuwing: je bestemming heet Loiu, de naam van de luchthaven van Bilbao. www.pesa.net

TRANSPORT TER PLAATSE

Alles is op wandelafstand. Parte Vieja en Centro (de oude stad en het negentiende-eeuwse centrum) liggen tussen de baai van La Concha en de rivier de Urumea. Steek de rivier over en je bent in de wijk Gros, aan het surfstrand van La Zurriola. Voor het ciderdorp Astigarraga of restaurant Akelarre betaal je 10 à 15 euro voor de taxirit (enkel).

TIP: huur een fiets, de fietspaden zijn gloednieuw en uitstekend.

ETEN EN DRINKEN

Topgastronomie: deze adressen in San Sebastian zijn wereldberoemd en/of universeel aanbevolen. Reken overall rond de € 200 voor een menu zonder drank.

- 19 Akelarre:** Pedro Subijana doet al veertig jaar onderzoek naar nieuwe smaken en texturen. IJs en foie gras kan hij bijvoorbeeld allebei spijzigachtig zacht maken. Boek een tafel met zeezicht. Drie sterren. Paseo Padre Orcolaga 56, Igueldo. www.akelarre.net
- 20 Arzak:** Juan Mari en Elena Arzak zijn de tweede en derde generatie van wat je de Comme chez soi van Baskenland kan noemen. Het restaurant heeft een heuse *banco de sabores* waar het team onderzoek doet naar nieuwe smaken. Al sinds 25 jaar drie sterren. Avenida Alcala Elósegui 273. www.arzak.info
- 21 Berasategui:** Martín Berasategui staat bekend om zijn lichte, frisse en fantasierijke gerechten. Drie sterren (wat had je gedacht). Calle de Loidi 4, Lasarte-Oria. www.martinberasategui.com

- 22 Mugaritz:** het restaurant van Andoni Aduriz ontleent zijn naam aan een eik en ligt in de natuur. Slechts (nou ja) twee sterren, maar net als Arzak een heus pelgrimsoord voor foodies. Aldura Aldea, 20, Errenteria. www.mugaritz.com
- 23 Restaurante Kokotxa:** de vier toprestaurants liggen op vijf à tien kilometer van het centrum. De jonge chef-kok Dani López pronkt met een ster in de oude stad. Hier kan je de spraakmakende Baskische keuken proeven voor € 65 of 90. Campanario 11, Parte Vieja. www.restaurantekokotxa.com
- 24 A Fuego Negro:** onze favoriete pintxosbar. Haute cuisine in miniatuur voor slechts vier euro per gerechtje. Plus de sfeer van een trendy bruine kroeg. Proef zeker de kwartels, de slakken en de mini-burger met Kobe-rund. Calle 31 de Agosto 31. www.afuegonegro.com

TIP: ga met Eskerne Falcon op pintxostour in de oude stad. Voor € 90 per persoon, drie uur, zes pintxos en drankjes inbegrepen. www.discoversansebastian.com

SLAPEN

- 25 Pasaer logeërde in Hotel Arrizul Center,** een eenvoudig, maar nieuw en comfortabel hotel met een goede ligging aan het Kursaal. Vanaf € 60 voor een tweepersoonskamer. Arrizul, een familiebedrijf, heeft drie hotels en verhuurt ook appartementen in de stad. c/ Peña y Goñi 1. www.arrizul.com
- 26 Hotel Maria Cristina.** Schitterend hotel uit de belle époque waar filmsterren verblijven tijdens het filmfestival. (Marlene Dietrich kwam er nooit. Haar succesfilm *Desire* (1936) speelt zich af in San Sebastian, maar de locatieshots gebeurden zonder de hoofdrolspelers). Vanaf

€ 220 voor een kamer. Paseo Republica Argentina 4. www.hotel-mariacristina.com

27 Kamperen: Camping Igueldo is ideaal gelegen, op vijf kilometer van het centrum, vlak bij Monte Igueldo. Je kan er terecht met je mobil-home, je tent opzetten of een bungalow huren. Paseo Padre Orkolaga 69. www.campingigueldo.com

GA NIET NAAR HUIS ZONDER...

... Spaanse ham te proeven bij Zapore Jai. Elk flintertje ham is, zoals de naam van de winkel zegt, een feest van smaken.

TOPTIJD OM TE GAAN

Lente of herfst. De zomermaanden en de periode van het filmfestival (tweede helft september) zijn heel druk.

LEZEN

Mark Kurtlansky, *De wereldgeschiedenis volgens de Basken* (2001). Meer een meeslepend verhaal dan een academische geschiedenis, maar wel een boeiende inleiding tot de Baskische cultuur.

MEER INFO

San Sebastian Tourist Office: Alameda del Boulevard 8, Parte Vieja. www.sansebastianturismo.com

Wroclaw

Wroclaw (635.000 inwoners, uitspraak 'vrotswaf') is de hoofdstad van de Poolse provincie Neder-Silezië en hoorde van 1741 tot 1945 bij Pruisen of (later) Duitsland. De stad is ook bekend onder haar Duitse naam Breslau. Veel mensen spreken er Engels of Duits.

ERHEEN

- **Brussel-Wroclaw:** 1.050 km.
- **Vliegtuig:** rechtstreekse vluchten met Wizzair vanaf Eindhoven. Vanaf Zaventem via Warschau met LOT Polish Airlines of via Frankfurt of München met Lufthansa. Taxirit naar de stad: 10 euro.

TRANSPORT TER PLAATSE

In de oude stad is alles op wandelafstand. Voor de Eeuwhal neem je tram 10 bij de halte Rynek (Grote Markt) naar Hala Stulecia. Tickets voor het openbaar vervoer kosten 3 zloty, te koop bij de automaat aan de halte of op de bus (met bankkaart). Routeplanner op www.wroclaw.jakdojade.pl

DOEN!

- 19 Panorama Raclawicka:** panoramaschilderij van 120 bij 15 meter opgehangen in een betonnen rotonde. Het zand, de kar, de hekken en de rest van het decor op de voorgrond gaan naadloos over in het doek, alsof je op het slagveld van Raclawice in 1794 staat. Jana Ewangelisty Purkyniego 11. www.panoramaraclawicka.pl
- 20 Aula Leopoldina:** meesterwerk in barokstijl uit 1702 met beeldhouwwerk, fresco's en afbeeldingen van wetenschappers en wijsgeren. De universiteit opent haar academiejaar en reikt de eredictoraten uit in deze aula. Universiteitsmuseum, Plac Uniwersytecki 1. www.muzeum.uni.wroc.pl
- 21 Oud stadhuis:** groot gotisch stadhuis uit de veertiende eeuw met een spectaculaire siergevel, midden op het Rynekplein.
- 22 Ostrow Tumski:** niets dan kerken op het kathedraaleiland. Interessanter dan de kathedraal zelf is de Kerk van het Heilig Kruis en Sint-Bartholomeus: twee kerken boven elkaar in hetzelfde gebouw.
- 23 Eeuwhal (Hala Stulecia):** reusachtige hal met een betonnen koepel uit 1913. Bij de hal horen een siervijver met verlichte fontein die 's avonds dansen op muziek, en een pergola waar koppeltjes graag trouwfoto's nemen. Gelegen in een park, werelderfgoed. Ul. Wystawowa 1. www.halastulecia.pl

TIP VOOR KIDS

Vraag het kabouterplannetje van de toeristische dienst en doorkruis de stad in het spoor van de kleine bronzen kabouters. Maar liefst 65 van de tweehonderd kabouters zijn aangeduid op de kaart.

SLAPEN

- 24 Pasaer logeërde in Hotel Patio:** drie sterren, heel centraal gelegen, prima ontbijt, degelijke kamers. Vanaf € 75 voor twee personen zonder ontbijt. Ul. Kielbasnicza 25. www.hotelpatio.pl
- 25 Hotel Monopol:** historisch vijfsterrenhotel. Onder meer Marlene Dietrich, Hitler en Picasso logeerden hier. Vanaf € 100 voor twee personen zonder ontbijt. Ul. Modrzewskiej 2. www.monopolwroclaw.hotel.com.pl
- Kamperen:** twee campings met ruimte voor motorhomes en openbaar vervoer naar het centrum in de stadsrand, prijs per nacht ongeveer € 18. www.eurocampings.nl

TOPTIJD OM TE GAAN

Mei tot september. Polen staat bekend om zijn gouden herfst (zonnig, warm en droog). De klimaatverandering zorgt de jongste jaren voor kurkdroge, bloedhete zomers.

MUNTEENHEID

1 euro = 4,2 Poolse zloty.

KIJKEN

Films van Krzysztof Kieslowski, zoals *La double vie de Véronique* of *A short film about love* (uit de reeks *Dekalog*, tien films over de tien geboden).

MEER INFO

- Wroclaw 2016 – culturele hoofdstad. Infopunt in Bar Bar A (zie boven), www.wroclaw2016.pl/en
- Wroclaw Tourism Office, Rynek 14, www.wroclaw.pl/en

26. GA NIET NAAR HUIS ZONDER...

... Poolse (film)posters te kopen. De ontwerpen uit de jaren 50 tot 80 zijn zo origineel dat je zelfs klassiekers als Star Wars niet meteen herkent. Polish Posters Shop, Swietego Mikolaja 54-55. www.polishposter.com

- Poolse dienst voor Toerisme, www.polen.travel/nl-be/
- Apps: Cityguide Wroclaw (Engelstalig) en de zoektocht Wroclaw Quest.
- Gratis actuele stadsgids te downloaden op www.inyourpocket.com
- www.wroclawuncut.com: uitstekende online stadsgids

